

On som:

Des de Barcelona:

- Amb automòbil: 1 hora i 40 minuts per la B-10, C-32 (sortida 19), T-11 i N-420.
- Amb autobús: Hispano Igualadina. Línia Barcelona - Alcañiz. (per Reus). Tel 93 488 26 21 / 977 770 698
- HIFE. Línia Barcelona-Ribera d'Ebre. Tel 933227814. A. Bajo Aragón. Línia Aragón-Teruel-Barcelona. Tel 97622 98 86
- Hispania. 977 75 41 47
- Amb tren: RENFE (tel. 902 240 202), línia Barcelona-Saragossa, fins a l'estació de Móra la Nova i després un bus urbà.

Des de Tarragona:

- Amb automòbil: 45 min. per la T-11 i N-420.
- Amb autobús: Hispano Igualadina. Línia Barcelona - Alcañiz. (per Reus). Tel 93 488 26 21 / 977 770 698
- HIFE. Línia Barcelona-Ribera d'Ebre. Tel 933227814. A. Bajo Aragón. Línia Aragón-Teruel-Barcelona. Tel 97622 98 86
- Hispania. 977 75 41 47
- Amb tren: RENFE (tel. 902 240 202), línia Barcelona-Saragossa, fins a l'estació de Móra la Nova i després un bus urbà.

Des de Lleida:

- Amb automòbil: 1 hora per la C-12
- Amb autobús: Autocars Grupo Hife, Línia Lleida-Móra la Nova. (902 119 814)

Des de Tortosa:

- Amb automòbil: 40 min per la C-12.
- Amb autobús: consultar horaris i disponibilitat al 977 401 291

Des de Vall-de-rogers:

- Amb automòbil: 1 hora per l'A-231, A-1413 i N-420.
- Amb autobús: consultar horaris i disponibilitat al 977 401 291

Des de Vinaròs:

- Amb automòbil: 1h 10 min per l'AP-7, N-340 i C-12.
- Amb autobús: consultar horaris i disponibilitat al 977 401 291

Estació d'autobusos de Móra d'Ebre: Tel. 977 401 291
Estació de RENFE de Móra la Nova: Tel. 977 400 349

La Llanterna Teatre Municipal
Móra d'Ebre
Ribera d'Ebre
Terres de l'Ebre
Catalunya

- Coordenades GPS 41.091150, 0.640402 /
+41° 5' 28.14", +0° 38' 25.45"

Organització:

Patrocina:

Col·labora:

Amb el suport de:

Del 16 al 20 de juliol de 2014
MÓRA D'EBRE

, II CAMPUS DE MÚSICA I BALL POPULARS

de les Terres de l'Ebre,
Matarranya i Nord Valencià

Tallers de cant

- El cant versat als territoris de parla catalana
- El cant popular a la península Ibèrica
- La jota enversada de l'Ebre
- La cançó tradicional al Matarranya i l'Ebre

Tallers de ball

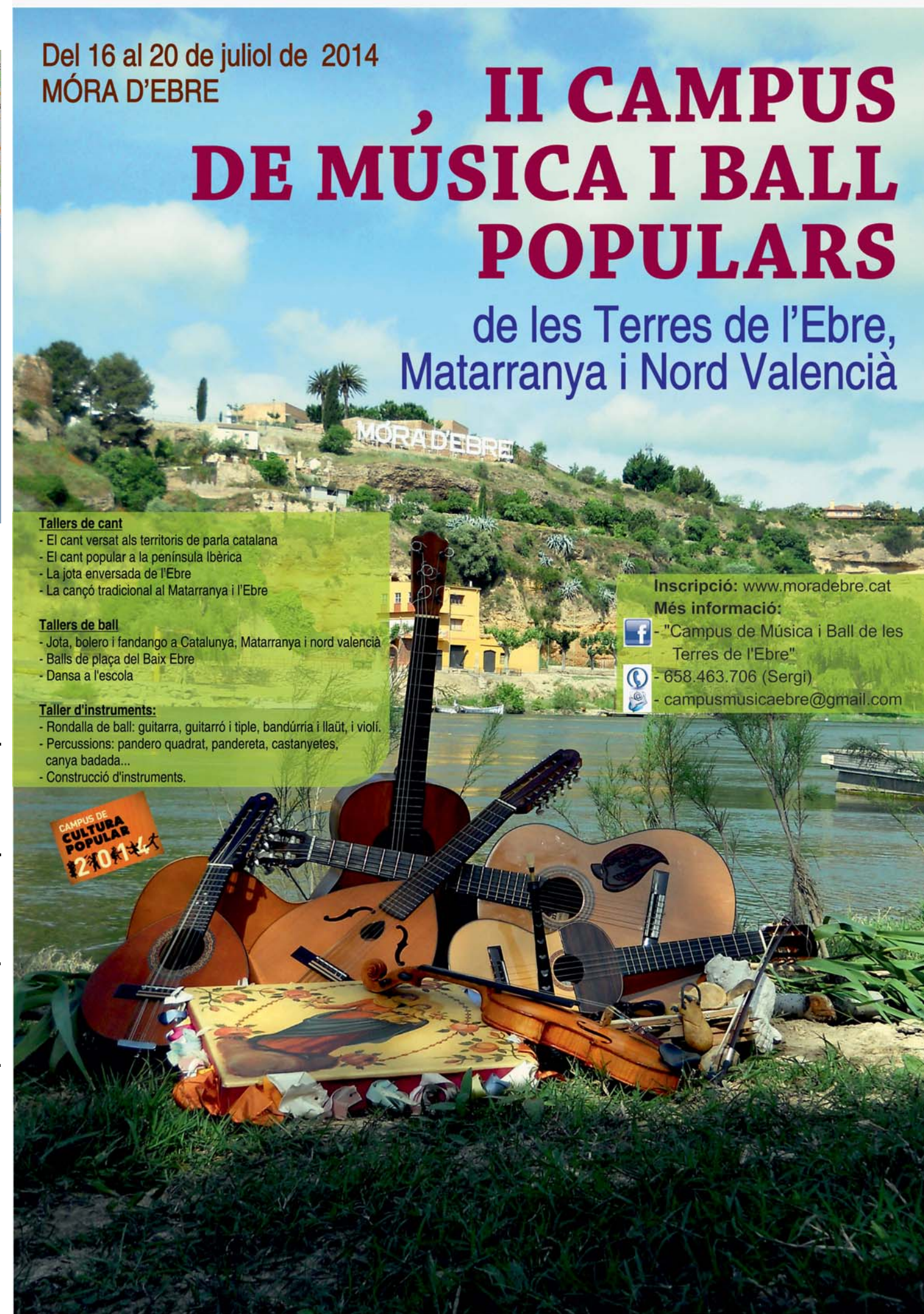
- Jota, bolero i fandango a Catalunya, Matarranya i nord valencià
- Balls de plaça del Baix Ebre
- Dansa a l'escola

Taller d'instruments:

- Rondalla de ball: guitarra, guitarró i tiple, bandúrria i llaüt, i violí.
- Percussions: pandero quadrat, pandereta, castanyetes, canya badada...
- Construcció d'instruments.

Inscripció: www.moradebre.cat
Més informació:

- "Campus de Música i Ball de les Terres de l'Ebre"
- 658.463.706 (Sergi)
- campusmusicaebre@gmail.com

II Campus de música i ball populars de les Terres de l'Ebre, Matarranya i Nord Valencià

El *II Campus de Música i Ball populars de les Terres de l'Ebre, Matarranya i Nord Valencià* que promou l'associació cultural "Riu en So" i la plataforma Espai de So de Tortosa és una innovadora iniciativa cultural que vol reivindicar i difondre el patrimoni etnomusical d'esta zona de cruïlla que comparteix llaços culturals i humans, els quals es veuen reflectits especialment en el camp coreicomicomusical. Sense dubte, la jota com a ball, dansa i cant n'és un exemple, però este gènere coreicomicomusical és només la punta de l'iceberg d'un llegat immaterial ben fràgil i poc conegut que va molt més enllà del que es coneix a priori. En este sentit, el treball d'investigació dut a terme als darrers anys per diversos especialistes demanen, al nostre parer, un marc referencial i una plataforma permanent amb l'objectiu de formar amb rigor el públic interessat.

El *II Campus de Música i Ball populars de les Terres de l'Ebre, Matarranya i Nord Valencià*, vinculat a la Xarxa de Campus Populars de la Generalitat de Catalunya, aposta per oferir un complet ventall d'activitats formatives i lúdiques dirigides per professionals en la matèria i obertes a tots els que tinguen interès en un major coneixement de la nostra cultura musical tradicional. Tot això, en un privilegiat entorn del nostre país, Móra d'Ebre, a la comarca de la Ribera, que serà l'escenari de cinc jornades intenses per a l'aprenentatge, la difusió de coneixements, la interrelació i la convivència així com l'esplai i la festa, protagonistes tots ells de la nostra proposta.

1. QUÈ ÉS "ESPAI DE SO"?

És una iniciativa amb seu a Tortosa de la qual formen part diferents músics, professors i investigadors de Catalunya i el País Valencià centrats en la música i el ball tradicionals. Té com a objectiu fer arribar a totes les localitats de les comarques de l'Ebre un ampli ventall d'activitats encaminades a l'ensenyament i la difusió del patrimoni etnomusical autòcton, que a hores d'ara considerem prou desconegut.

2. EL PROJECTE FORMATIU

El *II Campus de Música i Ball populars de les Terres de l'Ebre, Matarranya i Nord Valencià* és una activitat de formació permanent adreçada tant al públic general com al professorat. L'àmbit temàtic és la música i el ball tradicional dels territoris que configuren, més o menys, el territori de l'antiga diòcesi de Tortosa. El Campus s'articula en els següents blocs o eixos:

1. **El cant (versat o no). (C)**
2. **Ball i dansa tradicionals (B)**
3. **Instrumentes i formacions musicals populars (I)**

Cada bloc està conformat per diversos TALLERS MONOGRÀFICS, entre quatre i huit, de dos hores de durada al matí i d'una hora i quart a la tarde, cada dia. Estos tallers estaran repartits diàriament en quatre franges horàries diferents, durant els quatre dies que durarà el Campus. L'alumne podrà incriure's a qualsevol dels tallers. Les activitats formatives complementàries són comunes per a l'alumnat de tots els blocs.

- TALLERS. De 10:00 h a 14:00 h i 17.30 h a 20.00 h.
- ACTIVITATS FORMATIVES COMPLEMENTÀRIES. De 20:00 h a 21.00 h.
- ACTIVITATS LÚDIQUES. De 22.00 h a 00.00 h.

TALLERS DE CANT (C)

- C.1. El cant versat o improvisat als territoris de parla catalana
- C.2. El cant popular a la península Ibèrica
- C.3. La cançó tradicional al Matarranya i les terres de l'Ebre
- C.4. La jota enversada de les Terres de l'Ebre

TALLERS D'INSTRUMENTS (I)

- I.1 La guitarra tradicional a les Terres de l'Ebre i comarques veïnes
- I.2. El guitarró i el tiple tradicional a les Terres de l'Ebre i comarques veïnes
- I.3. La bandúrria i el llaüt tradicionals a les Terres de l'Ebre i comarques veïnes
- I.4. Construcció d'instruments musicals
- I.5. El violí tradicional a les Terres de l'Ebre
- I.6. El pandero quadrat a la península Ibèrica
- I.7. Pandereta
- I.8. Castanyetes
- I.9. Culleres, canyes badades i altres percussions

TALLERS DE BALL (B)

- B.1. La jota de ball catalana i de comarques veïnes
- B.2. El fandango tortosí
- B.3. Balls de plaça del Baix Ebre
- B.4. El bolero a les comarques de l'antiga diòcesi de Tortosa
- B.5. Dansa a l'escola

ACTIVITATS FORMATIVES COMPLEMENTÀRIES (4 hores)

Dimecres 16 de juliol, 20.00 h:

Visita al Museu d'Instrumentes Tradicionals "Josep Serra i Castellví" de Benissanet.

Dijous 17 de juliol, 20.00 h:

Conferència: "Coples, copleros, jotes i cantadors" a càrrec de Joan-Francesc Vidal Arasa (Universitat Rovira i Virgili)

Divendres 18 de juliol, 20.00 h: Xarrada-presentació del llibre *Pensar en vers. La cançó improvisada als països de la Mediterrània* a càrrec de Josep-Vicent Frechina.

Dissabte 19 de juliol, 20.00 h:

Taller de ball tradicional solt i agarrat, a càrrec de Miquel-Àngel Flores i Abat.

ACTIVITATS LÚDIQUES (participació oberta i gratuïta a tothom)

Dimecres 16 de juliol, 22.30 h. PASSEJADA GUIADA A MÓRA D'EBRE

A càrrec de Ferran Roca (Tècnic de Cultura de l'Ajuntament de Móra d'Ebre) Coordinador de La Llanterna Teatre Municipal i tècnic de Cultura de l'Ajuntament de Móra d'Ebre des de el 1997. Professor de música tradicional (gralla, sac de gemecs, percussió) des de el 1988. Compositor de diverses peçes tradicionals de Móra d'Ebre.

Eliseo Parra García

Músic dedicat a la divulgació i renovació de la música tradicional espanyola. Durant uns deu anys, en la dècada dels 90, va fer treball de camp per bona part de l'estat espanyol. El fruit d'esta tasca d'investigació, de manera renovada i amb la seua banda, l'ha plasmat en els diferents discos que té editats, ja siga en solitari (més d'una desena) o en col·laboracions. A part d'això porta dotze anys fent cursos de cant i percussió tradicionals a Espanya, Europa i Amèrica del Sud.

Carme Queralt i Tomàs

És antropòloga cultural i museòloga, especialista en patrimoni etnològic català i de les Terres de l'Ebre, que estudia a partir de fonts escrites i memòria oral. Ha participat en el disseny i execució de projectes museològics, patrimonials i gastronòmics, i és autora de diversos llibres sobre el patrimoni popular de les Terres de l'Ebre. Sobre la música tradicional del territori (bandes de música, cantadors, dolçainers) ha comissariat exposicions, realitzat recerques i escrit un opuscle i diversos articles.

Josemi Sánchez i Velasco

Dolçainer, acordionista i versador. S'ha format amb els músics Joan Blasco, Xavier Richart, Cati Plana i Carles Belda. Ha impartit classes de gaita i tabal durant 25 anys en diverses escoles, i també conferències de música i ball tradicionals. Forma part de l'equip coordinador de la Fonoteca de Materials de la Generalitat Valenciana des de l'any 1985, ha col·laborat amb nombrosos grups de música tradicional i folc i ha participat en molts enregistraments discogràfics. És director i fundador de MUSIT, Aula-Museu d'Instrumentes de Música Tradicional a Gilet (Camp de Morvedre).

Emilio de Carmelo Tomás Loba

Llicenciat en Filologia Hispànica i etnògraf. Doctorand. Ha estat professor associat de Literatura Medieval a la Universidad de Murcia. Professor en l'IES de Los Cuarteros-San Pedro del Pinatar (Múrcia). Membre de l'associació d'estudis etnogràfics "Grup Alacant" i del projecte "Espai de So". Forma part del consell de redacció de la *Revista Valenciana de Folklore* i de la *Revista Murciana de Antropologia*. Músic, cantador, enversador i ballador tradicional.

Joan-Francesc Vidal i Arasa

És titulat en Llenguatge Musical, Composició, Piano i Pedagogia Musical, Diploma d'Estudis Avançats i Màster d'Iniciació a la Recerca en Didàctica de la Música per la Universitat Autònoma de Barcelona (UBA). Treballa com a professor de música del Conservatori de la Diputació de Tarragona a Tortosa i dels graus d'Educació Infantil i Primària de la URV al Campus Terres de l'Ebre. Forma part dels grups de recerca GRAI (UAB) i Mousiké (Universitat Rovira Virgili).

4. ALLOTJAMENT I ESPAIS

L'oferta hostalera que ofereix Móra d'Ebre (i la localitat veïna de Móra la Nova) és:

- **Hostal 7 de la Ribera** (21 places). Placeta de la Verge, 6. 43740 MÓRA D'EBRE. <http://www.7deribera.com/> Tel. 977.403.426
- **Hostal La Creu** (35 places). Avinguda de les comarques catalanes, 75. 43740 MÓRA D'EBRE. <http://hostallacreu.com/hostal.php>. Tel. 666.213.106
- **Alberg Mas de la Coixa** (56 places). Rotonda de L'Eix de l'Ebre, s/n, 43770 - MÓRA LA NOVA. Tel. 93.483.833.83.63.
- **Hostal Fontdemora** (60 places). Carrer major, 114. 43770 MÓRA LA NOVA. www.hostalfontdemora.com Tel. 977.400.033.

L'organització del Campus ha concertat amb alguns locals la possibilitat que l'alumnat interessat pugua dinar i sopar (menús vegetarians i vegans inclosos) a un preu especial, juntament amb el professorat. En començar el Campus s'informarà a l'alumnat del lloc, menú i preu específics de tots els àpats i se li oferirà la possibilitat de reservar-los.

Totes les activitats formatives es duran a terme en el Teatre Municipal La Llanterna (c/ Miquel Rojals, 1). L'alumnat inscrit en la modalitat íntegra (30 hores) podrà fer servir de manera gratuïta la piscina i el poliesportiu municipals.

5. INSCRIPCIONS (Termini: divendres 11 de juliol)

Per a participar en el Campus cal haver fet els 16 anys. Els tallers van destinats a qualsevol persona interessada en la cultura tradicional, tinguen o no formació prèvia. A més a més és una activitat que també està dirigida a la formació del professorat de Primària i Secundària així com a l'alumnat universitari.

Modalitat de matriculació:

a) Íntegra (30 hores). L'alumne que ho desitge rebrà un **certificat oficial de 30 hores**.

b) Parcial (per taller o per dies solts)

Preus (Les persones matriculades fora de termini hauran de pagar un 10% de recàrrec)

a) Íntegra: 150 € (30 hores lectives + certificat).

b) Parcial* (sense certificat):

- 1 taller matinal de 8 h (4 matins, de dc. a ds.): 40 €
- 2 tallers matinals de 8 h (4 matins, de dc. a ds.): 80 €
- 1 taller vespertí de 5 h (4 tardes, de dc. a ds.): 25 €
- 2 tallers vespertins de 5 h (4 tardes, de dc. a ds.): 50 €
- 1 taller vespertí de 2 h 30 min (2 tardes, dv. i ds.): 15 €
- 2 tallers vespertins de 2 h 30 min (2 tardes, dv. i ds.): 30 €
- 1 dia sencer (7 h 30 min): 40 €
- 2 dies sencers (15 h): 75 €
- 3 dies sencers (22 h 30 min): 115 €
- Taller de ball tradicional solt i agarrat (ds, 20–21 h): 10 €

*Inclou les activitats formatives complementàries, tret del taller de ball solt i agarrat de dissabte. En la modalitat de matrícula per dies, si trieu el dissabte, la matrícula ja inclou el taller de ball solt i agarrat.

Inscripció (fins el divendres 11 de juliol*):

A la pàgina web: www.moradebre.cat

*Passat el termini d'inscripció, i en cas que queden places vacants, les persones interessades en apuntar-se al Campus ens ho hauran de comunicar per via telefònica.

B.5. La dansa a l'escola: eina útil per... (2h 30min, tarde)

Quan pensem en la dansa a l'escola, sovint pensem en un repertori de balls que podem treballar amb els nens i nenes d'una determinada edat. Aprenem els balls i els repetim fins que queden apresos en un nivell. Però, per sort, la dansa encara no és una matèria introduïda a l'escola (primària o secundària) com la resta, en les quals l'alumnat ha d'assolir uns coneixements mínims. I això vol dir que encara podem usar la dansa quan i com ens convingue, ja que el ball és una eina útil a l'escola en nombroses ocasions, per resoldre conflictes, per fer passar estones mortes, per integrar l'entorn, per fer geometria, per aprendre a dibuixar, per escoltar música, per entretenir al pati, per experimentar amb la creació artística, per fer-ne el centre d'atenció, per fer-nos el nostre repertori, per aprendre els noms dels companys, per conèixer el nostre cos, per... (ja el completareu vosaltres).

Professora: Montserrat Garrich Ribera
Dimecres i dijous 17.30 a 18.45 h.

3. PROFESSORAT

Els professors que participen en el campus són professionals avalats en el seu camp específic i comptem amb una dilatada experiència laboral en l'àmbit de la cultura i música populars. L'equip del *II Campus* estarà format per:

Mònica Calaf i Gozalo

Mestra de música de l'Escola Estalella i Graells de Vilafranca del Penedès. Ha estudiat cant i piano, i actualment es dedica a l'estudi i difusió del cant versat i la música tradicional. Ensenya balls folc a Òmnium Cultural de l'Alt Penedès. L'any 2012 va participar amb els seus alumnes a la *Corrandescola. I Mostra de Glosa Escolar de Catalunya*. Des de llavors fa la formació de cant versat als mestres i organitza la *Corrandescola* a Vilafranca juntament amb l'Albert Casals, pioner en la introducció d'este treball a l'escola catalana.

Víctor Dols i Macià

Mestre de dolçaina i instruments de corda tradicionals en la Colla de Dolçainers i Tabaleters de Crevillent (Baix Vinalopó), de la qual és fundador. Membre fundador del So de Crevillent, i músic del So d'Alacant a més d'altres formacions musicals de caire tradicional. És impulsor del projecte de recuperació del patrimoni etnomusical de Crevillent. Sonador de dolçaina, tabalet, llaüt, bandúrria i guitarra, i constructor de dolçaines i altres instruments de vent.

Lluís-Xavier Flores i Abat

Llicenciat en Filologia Catalana, Diploma d'Especialització en Filologia Aragonesa i etnògraf. Ha treballat com a lector de llengües catalana i espanyola a la University of Kent at Canterbury (Regne Unit). Membre de l'associació d'estudis etnogràfics “Grup Alacant” i del projecte Espai de So. Director de la *Revista Valenciana de Folclore* i autor de nombrosos articles de caràcter etnogràfic. Músic, cantador i ballador tradicional.

Miquel-Àngel Flores i Abat

Llicenciat en Filologia Catalana i etnògraf. Professor al Centre de Formació Permanent d'Adults de Monfort (Valls del Vinalopó). Membre de l'associació d'estudis etnogràfics “Grup Alacant” i del projecte Espai de So. Forma part del consell de redacció de la *Revista Valenciana de Folclore* i és autor de diferents articles sobre etnografia valenciana i catalana. Mestre de ball tradicional.

Josep-Vicent Frechina

Periodista i escriptor estudiós de la cultura popular de la Mediterrània. Coordina la revista *Caramella*, de música i cultura popular dels territoris catalanoparlants, i col·labora habitualment en diversos mitjans generalistes i especialitzats. Entre la seua producció bibliogràfica, destaquem el llibre *La cançó en valencià. Dels repertoris tradicionals als gèneres moderns* (2011) i *Pensar en vers. La cançó improvisada als països de la Mediterrània* (2014).

Montserrat Garrich i Ribera

Llicenciada en Filologia Catalana. Està relacionada amb la dansa tradicional i popular des de 1977, i des de 1981 forma part de l'Esbart Català de Dansaires. Ha impartit nombrosos cursos de dansa catalana i ha creat coreografies de balls i danses vius actualment. Ha realitzat i participat en diverses exposicions sobre instruments musicals, festes i dansa. Ha estat component de l'equip “Atlas de Dansa Tradicional Catalana” i dels consells de redacció de revistes especialitzades en cultura popular, i és autora de diversos llibres i articles sobre la dansa a Catalunya.

Sergi Massip i Garcia

Professor de sacs de gemecs, gralla i percussions en diferents Aules de Música Tradicional de la Generalitat de Catalunya. Fundador del projecte Espai de So. Membre de diferents grups de música tradicional de les Terres de l'Ebre i fundador de Riu en So i La Rondalla de Sofia de la Ribera. Músic i lutier.

Mateu Matas Ordinas “Xurí”

Enversador i president de l'associació “Glosadors de Mallorca”. Fa onze anys que participa dels glosats arreu del territori catalanoparlant, a més d'impartir tallers de glosa a les escoles, i també per al públic adult amb l'objectiu de dignificar el món de la poesia improvisada i gaudir-ne com a procés vital. Glosar és per a Xurí una forma d'entendre la vida i explicar el món.

Maria José Menal “Toche” i Àngel Vergara Miravete (La Chaminera)

Llicenciada en Psicologia, i Llicenciat en Història de l'Art i Diplomat en Magisteri, respectivament. Són fundadors del grup musical “La Chaminera” i tenen gran experiència en l'estudi, la interpretació i la divulgació de les músiques d'arrel tradicional a l'Aragó. Coneixen bé el patrimoni cultural de les terres aragoneses de parla catalana i els seus repertoris tradicionals. Han treballat conjuntament amb músics i cantants del Principat i del País Valencià, en produccions com ara *Bajo Ebro/Baix Ebre, Lo Priorat la Balla, les Jotes de la Corona*, etc., i són autors de diversos articles sobre música popular aragonesa.

Joan-Lluís Monjo i Mascaró

Llicenciat en Filologia Clàssica, Filologia Catalana i Filologia Occitana, i etnògraf. Doctorand. Professor de l'EPA Giner de los Rios d'Alacant. Membre de l'associació d'estudis etnogràfics “Grup Alacant” i del projecte Espai de So. Forma part del consell de redacció de la *Revista Valenciana de Folclore* i és autor d'una extensa bibliografia sobre llengua, literatura popular, música popular i història.

Sofia Morales i Tomàs

Llicenciada en Física i Química. Professora a l'IES Deltebre. Títol de Mestra Instrumentista de l'Aula de Música Popular i Tradicional (AMPT). Ha estat coordinadora de l'AMPT de la Generalitat de Catalunya a Vila-Seca i és membre del projecte Espai de So de Tortosa. Enversadora i cantant dels grups musicals La Rondalla de Sofia de la Ribera i Riu en So.

Dijous 17 de juliol, 22.30 h. VETLADA D'ENVERSADORS

Amb Juanito Aragonés i Sofia de la Ribera (Catalunya), Josemi Sánchez i els cantadors Javier Pérez “Javi de Requena” i Lluís-Xavier Flores “el bessó d'Alacant” (País Valencià), Emilio del Carmelo Tomás “Emilio de Patiño” (Múrcia) i Mateu Matas “Xurí” (Mallorca). Lloc: Castell de Móra d'Ebre.

Divendres 18 de juliol, 22.30 h. RONDA

Amb la “Rondalla de Sofia de la Ribera” (Catalunya). Lloc: Carrers del centre històric.

Dissabte 19 de juliol, 22.30 h. BUREO* (sopar de faixa + ballada)

Amb el “So d'Alacant” (País Valencià). Lloc: Terrassa La Llanterna. *Prèviament a les 20.00 h hi haurà un taller de ball (10 €) al qual podrà apuntar-se qualsevol persona no inscrita al Campus(658 463 706)

Diumenge 20 de juliol, 12.30 h: BALL DE COQUES

Amb la col·laboració d'Amics de la Jota de Móra d'Ebre. Lloc: Plaça de l'Ajuntament.

2.1. Tallers monogràfics

TALLERS DE CANT (C)

C.1. El cant versat o improvisat als territoris de parla catalana. (8h, matí)

Dins de la tradició oral en llengua catalana existeix un àmbit que permet la creativitat individual a partir d'uns paràmetres tradicionals: la cançó improvisada. N'hi ha una àmplia gamma de gèneres al llarg del territori que fa això possible: nyacres, corrandes, caramelles, garrotins, cançons de pandero, jotes, gloses, cançons de ronda, albades, *prosas*, cant valencià d'estil, trobos, cançons de pandorga, aguilandos, etc. Tal multiplicitat posa de manifest la importància que este tipus de cançó ha tingut dins de la nostra tradició, en què el poble esdevenia creador i poeta. L'*enversador*, *corrandista*, *glosador*, *trobero*, etc., constituïa un personatge destacat de la societat, i normalment era una figura molt respectada. Devia posseir unes determinades condicions: loquacitat, memòria progidiosa, coneixement profund de la tradició poètica popular i de les tècniques de creació, intel·ligència... En este taller tindreu l'oportunitat de conèixer els gèneres, els esquemes mètrics, els suports melòdics, els protagonistes, les tècniques i els contextos d'ús, i sobretot treballar amb exercicis les vostres destreses creatives a l'hora d'enversar, i fins i tot, per als interessats, aplicar esta capacitat dins de l'ensenyament amb alumnes de diferents cicles.

Professors: Mònica Calaf, Lluís-Xavier Flores, Mateu Matas, Joan-Lluís Monjo, Carme Queralt i Josemi Sánchez.
Dimecres a dissabte de 10.00 a 12.00 h.

C.2. El cant popular a la Península Ibèrica (8h. matí)

El cant tradicional de caràcter melismàtic té una riquesa i varietat molt gran en este petit indret d'Europa com és la Península Ibèrica. A banda dels idiomes en que es vehicula, no es canta de la mateixa manera a l'illa de Mallorca que a Extremadura, per exemple, i també hi han diferències ben marcades entre Astúries i Andalusia o entre el País Valencià i Galícia, per posar-ne alguns exemples. Un acostament atent de diferents estils de cant ens permetrà assolir un coneixement més profund i lliure d'alguns temes, que sense dubte guarden relació i tenen els seus paralel·lismes amb d'altres ja coneguts al territori catalanoparlant.

Professor: Eliseo Parra García
Dimecres a dissabte de 12.00 a 14.00 h.

C.3. La jota enversada de les Terres de l'Ebre (5h, tarde)

A les Terres de l'Ebre el gènere enversat més popular és la jota, la qual ha tingut una gran significació festiva, social i cultural fins esdevenir una tradició ben arrelada i viva. Els *enversadors* desenvolupaven la seua activitat artística durant festes majors, romeries, rondes de quintos... Des dels primers enversadors documentats com ara Mariano Manta i Pio Cabet (darrerries del s. XIX) fins a l'actualitat s'han succeït diverses generacions de cantadors. La figura de Perot marca una fita important en l'evolució de la forma mètrica de la jota cantada en introduir, segons diu la tradició, l'estrofa o *cançó* de sis versos o *paraules*. Tanmateix el panorama ha canviat actualment, ja que la desaparició de l'etapa encapçalada per Teixidor i Lo Canalero demana un relleu generacional que a hores d'ara no està del tot consolidat. Tot i que han aparegut nous camins i figures, és necessària assegurar-ne la continuïtat a partir d'una sòlida formació. Enversar implica conèixer les tècniques, la rima, els recursos lingüístics, el llenguatge i els registres de la llengua. Amb este taller pràctic volem que l'alumne en general puga conèixer les bases per tal d'iniciar-se en la improvisació de la jota, i que el professorat interessat conega les eines per poder fer-la servir com a recurs en l'ensenyament.

Professores: Sofia Morales i Mònica Calaf
Dimecres a dissabte de 18.45 a 20.00 h.

C.4. La cançó tradicional al Matarranya i les Terres de l'Ebre (2h 30m, tarde)

Per mitjà d'una mostra i la pràctica conjunta de les cançons més representatives d'este territori, posarem de relleu els trets i les particularitats que les defineixen respecte de les existents en altres territoris catalanoparlants. Gèneres tan autòctons com les albades, les folies o cançons de jota, cançons de bres, de joc, de festa, de dansa... configuren un espai musical que és compartit per aragonesos, valencians i catalans. El nostre alumnat aprendrà a entonar estos temes i així mateix els ensenyarem com acompanyar-se d'instruments tradicionals per tal d'interpretar-los, i fins i tot transmetre'ls en espais educatius com l'escola.

Professor: Àngel Vergara (La Chaminera)
Divendres i dissabte de 17.30 a 18.45 h.

TALLERS D'INSTRUMENTS (I)

I.1 La guitarra tradicional a les Terres de l'Ebre i comarques veïnes (8h, matí)

La guitarra és l'instrument bàsic de la *ronda* o *rondalla* catalana, com també de totes les agrupacions similars que existeixen en els països i regions ibèrics (*so, cuadrilla, parranda, panda...*). En este curs tractarem d'acostar els gèneres propis de les Terres de l'Ebre, Matarranya i Nord Valencià a totes les varietats i possibilitats que aporta la guitarra. La història de l'instrument, les formes d'afinació, xifrat i les tècniques interpretatives -aspectes desconegudíssims per als intèrprets actuals- conformaran la base del nostre ensenyament, mitjançant el qual volem que l'alumne aprenga a sonar diferents tipus de jota, seguidilla i fandango propis del territori de l'antiga diòcesi tortosina, i recopilats gràcies al nostre projecte d'investigació. Atorgar a este instrument la importància que va tindre a tot Catalunya, i que encara manté a l'Aragó i al País Valencià, amb el seu particular aprenentatge, és contribuir a que este cordòfon recupere la vitalitat que ha anat perdent amb el temps.

Professor: Emilio del Carmelo Tomás Loba
Dimecres a dissabte de 10.00 a 12.00 h.
És recomanable que l'alumnat porte l'instrument.

I.2. El guitarró i el tiple tradicionals a les Terres de l'Ebre i comarques veïnes (8h, matí)

Este taller se centra en l'ensenyament dels gèneres propis d'esta zona executats d'una banda amb guitarró mascle, guitarró femella i tiple, i que està relacionada amb el referent rítmic dels instruments de corda, conegudes com a *rondes* o *rondalles* a la nostra zona. Una introducció a la història d'este tipus d'agrupacions musicals, dels diversos instruments que la formaven i de la seua revalorització en l'entorn de l'habitat rural a través del lèxic propi, serà el nostre punt de partida. Un altre aspecte farà referència a l'afinació de l'instrument, tant les antigues que han sobreviscut dins del context tradicional, en major o menor mesura, al sistema modern, com les afinacions paral·leles harmòniques proposades al conjunt de l'agrupació musical. Per descomptat, tot este procés d'aprenentatge vindrà reforçat per l'explicació de les tècniques interpretatives dels estils musicals propis de l'antiga diòcesi de Tortosa (jota, fandango, seguidilla, bolero...), marc en el qual cal entendre la música de les Terres de l'Ebre, el Nord Valencià i el Matarranya aragonés.

Professor: Emilio del Carmelo Tomás Loba
Dimecres a dissabte de 12.00 a 14.00 h.
És recomanable que l'alumnat porte l'instrument.

I.3. La bandúrria i el llaüt tradicionals a les Terres de l'Ebre i comarques veïnes (8h, matí)

L'agrupació musical coneguda en terres catalanoparlants com *ronda*, *rondalla* o *so* ha estat la banda sonora de ballades o saraus, bureos, rondes, cercaviles... Així mateix, esta formació de corda no estàndard ha anat evolucionant al llarg del temps i ha incorporat nous instruments musicals al seu conjunt que han aportat major força en les seues interpretacions. Cap a finals del segle XIX la bandúrria i el llaüt actuals prenen la forma amb què es coneixen a hores d'ara i adquireixen major rellevància en la música tradicional. Estos instruments, que en desplaçaran uns altres com ara la cítara i l'octavilla, i posteriorment seran desplaçats al seu torn per instruments de vent a les Terres de l'Ebre i algunes zones valencianes, es popularitzen ràpidament ajudats de les seues característiques tímbriques que confereixen un so més intens i brillant a les melodies de la *ronda* o *rondalla*. En este taller pretenem emmarcar ambdós instruments dintre del context de la música popular i de les seues agrupacions tradicionals de la zona, així com transmetre les tècniques i maneres d'interpretar els balls solts autòctons del segle XIX i principis del XX (seguidilles, jota, fandango) a més d'altres d'incorporació més tardana com els balls agarrats, que desplaçarien els primers a quasi tot Catalunya i l'Aragó pirinenc.

Professor: Víctor Dols Macià
Dimecres a dissabte de 12.00 a 14.00 h.
L'alumnat pot o no saber sonar l'instrument, però és recomanable que porte l'instrument.

I.4. El violí tradicional a les Terres de l'Ebre (5h, tarde)

El violí, en el conjunt de l'agrupació tradicional de *rondalla* o *ronda* catalana, valenciana i aragonesa, ha estat un referent melòdic tant per a la imprescindible guitarra com per a altres instruments de corda (bandúrria, llaüt...), vent (acordiò, flabiol...) i percussions (panderetes, ferrets, culleres...). Sense dubte, la importància d'este instrument és cabdal en la tradició musical catalana i aragonesa, i tot i que pareix que és a la zona pirinenca on més queda constància de

la seua pràctica en ballades i rondes, la realitat ens diu que va ser un instrument estés per tot Catalunya, tal com ho veiem, per exemple, en les descripcions d'algunes rondalles tradicionals de l'Ebre, però també a l'Aragó i al País Valencià. En este sentit, el nostre taller pretén endinsar-se en l'ensenyament de les músiques i balls autòctons de les comarques de l'antiga diòcesi de Tortosa (jota i variants, fandango; seguidilles...), sistematitzat plenament en el context musical del poble, i per tant allunyat d'academicismes, i per això fem especial ressò en l'oralitat com a font d'aprenentatge i la capacitat d'assumpció i improvisació que ens farà entendre la nostra música com un fet dinàmic, fresc i viu.

Professor: Emilio del Carmelo Tomás Loba
Dimecres a dissabte de 17.30 a 18.45 h.
L'alumnat ha de saber sonar l'instrument amb un mínim de destresa i és recomanable que porti l'instrument.

I.5. El pandero quadrat a la Península Ibèrica (5h, tarde)

El pandero quadrat, gairebé perdut en totes les terres peninsulars tret de Portugal, està reviscolant amb força avui en dia. És un instrument molt menys popular que la pandereta, però que serveix per acompanyar el cant, i deu ser una altra herència dels àrabs. Va tocar-se en molts més llocs però amb el pas del temps va caure en desús, tot i que sortosament hem arribat a temps de rescatar-lo de l'oblit. En el nostre taller estudiarem les dos tècniques que hi ha a la Península; amb les mans, pròpia de Catalunya, Galícia, Astúries, Lleó, Portugal... i amb baqueta, estil característic de Salamanca, que per a nosaltres és el més interessant i el que més possibilitats té.

Professor: Eliseo Parra García
Dimecres a dissabte de 17.30 a 18.45 h.

I.6. Pandereta (5 h, tarde)

La pandereta és toca arreu del món i a Catalunya és un instrument que, tot i formar part de rondalles i altres agrupacions instrumentals i ser molt popular, està quasi perdut. Actualment és ben popular en altres zones peninsulars com ara la Cornisa Cantàbrica, Lleó, Castella, Andalusia, Múrcia... i encara sobreviu al nord valencià i algunes zones d'Aragó, on es manté la seua pràctica i també les antigues maneres de tocar-la. És sorprenent, per exemple, les tècniques que en algunes zones este instrument (com també el pandero quadrat) ha desenvolupat en mans de les dones, les quals s'acompanyen d'ell rítmicament com a suport del cant, i per tant, el sonen i canten alhora. En el nostre taller mirarem d'ensenyar les diferents tècniques interpretatives que esta percussió presenta segons la geografia: *pesao-ligero* de la Cornisa Cantàbrica, *baile sanabrés* i *charro* de Zamora, 5/8 de Huelva, seguidilles, jotes, etc.

Professor: Eliseo Parra García
Dimecres a dissabte de 18.45 a 20.00 h.

I.7. Castanyetes (2h 30min, tarde)

Dins de la música tradicional els instruments de percussió sovint han estat considerats com un element menor, una visió pejorativa que ja s'origina en el context de la música culta. Per una altra banda, els paradigmes de la tradició catalana propugnats des de la Renaixença van contribuir a marginar certes agrupacions musicals on estes es manifestaven, perquè no es consideraven representatives de l'expressió popular del país: les *rondalles* o *rondes*, les quals, tanmateix, s'han mantingut a l'Aragó i el País Valencià.

En este taller reivindicarem el paper del músic castanyeter en estes agrupacions festives com també la del ballador bolero, tot centrant-nos en el coneixement de la tipologia, tècniques interpretatives, aplicació als diferents ritmes, etc. i seguint els paràmetres de la tradició popular i no acadèmica, a fi de recuperar el potencial sonor que les castanyetes o castanyoles aporten dins del si d'estes formacions musicals i gèneres ballables autòctons.

Professor: Sergi Massip Garcia
Dimecres i dijous de 18.45 a 20.00 h.

I.8. Construcció d'intruments musicals (2h 30min, tarde)

Les eines sonores de les terres de parla catalana a l'Aragó no son gaire diferents de les que trobem a l'àmbit ibèric i mediterrani en general. Com les persones, sempre hi ha particularitats que gosen dependre més de qüestions personals que no pas territorials. A més d'instruments complexos com ara el sac de gemecs o la gaita o dolçaina, i cordòfons com el guitarró, la bandúrria, etc., hi ha una varietat d'instruments de so senzills, fets de canya i de materials a l'abast de tothom (o quasi), que podem aprendre a construir sense massa dificultat: canyes badades, xiulets, flabiols, gaites de canya...

Professora: Maria José Menal "Toche" (La Chaminera)
Divendres i dissabte de 17.30 a 18.45 h.

I.9. Culleres, canya badada i altres percussions (2h 30min, tarde)

Amb estos instruments senzills, alguns dels quals aprendrem a fer en el taller de construcció, així com també amb uns altres –incloses les nostres mans, peus i altres parts del cos– ensenyarem i practicarem ritmes amb els quals podrem acompanyar cançons, balls i danses tradicionals. Les terres que hi ha en torn del Tossal del Rei, als Ports, són generoses i molt interessants pel que fa a ritmes i melodies.

Professors: Maria José Menal i Àngel Vergara (La Chaminera)
Divendres i dissabte de 18.45 a 20.00 h.

TALLERS DE BALL (B)

B.1. La jota de ball catalana i de comarques veïnes (8h, matí)

El ball de la jota és i ha estat el darrer exponent de ball solt a la nostra zona abans de l'expansió del ball agarrat. La revifalla actual a Catalunya se centra bàsicament en la seua modalitat de ball públic de festa major (ball-dansa ritual) però no com a ball popular, públic o privat, de caràcter acíclic. En qualsevol de les dos modalitats, en el seu ensenyament, sobretot a Catalunya i l'Aragó, no sempre s'han tingut present els models provinents de la tradició; més aïna s'observa una còpia i difusió del model academicista heretat de les darreres agrupacions folklòriques i últimament determinades tendències que confonen ball i dansa. El primer model, basat en mixtificacions i reconstruccions coreogràfiques artificioses, busca més l'efecte plàstic i l'individualisme que la funció lúdica com a ball de parella. Amb el present taller volem redescobrir l'essència del ball, tot incidint clarament en les coreografies i mudances populars, l'estructura musical tradicional i el rol que juguen els balladors segons la variant coreicomusal. Modalitats locals i comarcals tan autòctones i alhora desconegudes encara com el ball de tres, el ball de sis, el reng o canó i el ball rodat o en rogle així com el ball en parella tornaran a cobrar vida amb l'acompanyament dels instruments de corda, propis de la rondalla de ball, que cal diferenciar de la rondalla mixta destinada al cant de la jota enversada.

Professor: Miquel-Àngel Flores Abat
Dimecres a dissabte de 10.00 a 12.00 h.

B.2. El bolero a les comarques de l'antiga diòcesi de Tortosa (8h, matí)

La seua existència es remunta al segle XVIII i, així com la jota i el fandango, gaudí de força popularitat arreu dels territoris de la Corona d'Aragó. El seu origen és la seguidilla i existeix una gran multiplicitat de variants, estils i denominacions. En este taller prestarem atenció a dos tipus de bolero que trobem al territori que ens ocupa, el de l'antiga diòcesi de Tortosa: d'una banda, el que ens ha arribat com a ball popular acíclic i té com a suport musical la música de corda, i d'una altra, el bolero com a part dels ritualitzats balls de plaça o balls-danses, la base rítmica dels quals és la gaita i el tabal. Farem un viatge per peces del Matarranya, el Baix Aragó, el Baix Ebre i el Maestrat, tot incidint en l'aprenentatge de les estructures bàsiques del ball i de la música per superar les mixtificacions despersonalitzadores dutes a terme per agrupacions folklòriques i recuperacions locals descontextualitzades.

Professor: Miquel-Àngel Flores Abat
Dimecres a dissabte de 12.00 h a 14.00 h.

B.3. Balls de plaça del Baix Ebre (5h, tarde)

Quan pensem en el ball de plaça a les Terres de l'Ebre immediatament ens ve al cap la jota. Esta percepció actual no correspon amb la que es tenia fins fa unes dècades. A totes les poblacions del Baix Ebre l'antic ball de plaça constituïa una suite de diferents danses. Cadascuna esdevenia una part clarament identificada dins del ritual de la dansada però es succeïen una rere l'altra. El gaiter o dolçainer era l'encarregat dels avisos que donaven pas als canvis de melodia. Com veurem, moltes d'estes melodies corresponien a músiques de ball imperants segons l'època, com així ha esdevingut en temps més recents en què s'hi han incorporat gèneres de ball aferrat, tal com ocorre a diferents localitats del Montsià, els Ports o el Baix Maestrat. Ens centrarem en l'ensenyament de les estructures genuïnes i històriques de balls de plaça (alguns recopilats parcialment o sotmesos a modificacions modernes per part d'agrupacions folklòriques) com ara *Lo Cap de ball* de Tortosa, l'antic ball de plaça d'Aldover i *La Dansa* de la Sènia.

Professor: Miquel-Àngel Flores Abat
Dimecres i dissabte de 17.30 a 18.45 h.

B.4. El fandango tortosí (5h, tarde)

De l'expansió i arrelament del fandango arreu de Catalunya i Aragó donen fe diversos cronistes i viatgers de l'època durant els segles XVIII i XIX. Les comarques de l'Empordà, el Vallès, el Barcelonès, el Baix Camp, l'Urgell o el Pla de Lleida són testimoni ben distants de la seua popularitat a Catalunya, com també ho són el Pirineu, el Baix Cinca o el Maestrat a l'Aragó, i com no al País Valencià o Balears. La seua decadència a principis del segle XX coincidí coetàniament amb la tasca de recerca de l'*Obra del Cançoner Popular de Catalunya*. Tanmateix la incomoditat que representava el gènere –junt amb la jota i el bolero– per als folkloristes de llavors explica la nul·la o escassa presència a les publicacions de l'època. Gràcies a l'obra del tortosí Joan Moreira, a l'estudi d'antics enregistraments i cançoners, i al testimoni de tocadors i balladors hem dut a terme un treball de restauració d'alguns fandangos locals de les terres de la diòcesi de Tortosa, que per la seua homogeneïtat configuren un gènere que hem anomenat *fandango tortosí*, i que és característic d'una àmplia zona geogràfica que engloba el sud de Catalunya, el Matarranya, els Ports i el Baix Maestrat. Prestarem atenció especial als estils de fandango de Tortosa, Morella i la Codonyera.

Professor: Miquel-Àngel Flores Abat
Dimecres a dissabte de 18.45 a 20.00 h.